

Ogräs

För många fritidsodlare är ogräset ett stort och arbetskrävande problem i trädgården. Ogräs är egentligen ett orättvist namn på växter som många gånger är väldigt vackra men som råkar växa på, för oss människor, fel plats.

Ogräsen är ofta växter som har stor överlevnads- och spridningsförmåga. Den främsta anledningen till att vi måste hålla trädgårdsland och rabatter fria från ogräs är att de konkurrerar med kulturväxterna om ljus, vatten och näring. De kan också vara värdväxter för sjukdomar och skadedörare. Som ett exempel kan nämnas klumprotsjuka på kålväxterna som också kan spridas med andra korsblommiga växter som åkersenap och penningört. Men det är inte bara det rent praktiska som gör att vi vill hålla trädgården ogräsfri, det estetiska intrycket är också väldigt viktigt. Ogräsfria grusgångar och uteplatser med plattor av olika slag gör att trädgården ser mer välskött ut.

Livslängd och spridning

Fröogräs kallas de som är ettåriga eller tvååriga och som sprids och överlever via sina frön. Dessa frön kan ligga vilande i jorden i årtal för att gro när betingelserna är gynnsamma. Till fröogräsen hör bl a mållor, pilört, våtarv, korsört, rödplister, ängsgröe och baldersbrå.

Rotogräs kallas de som är fleråriga och övervintrar med vilande jordstammar eller rötter. Hit hör kvickrot, kirskaål, revsmörblomma, maskros och många fler.

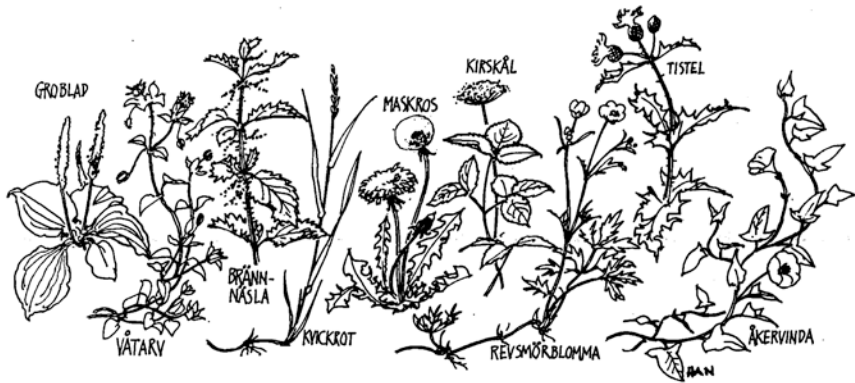
Rotogräsen sprids med t ex utlöpare eller rotbitar, men ofta även med frö.

Vedartade ogräs är frö eller rotskott från buskar och träd, och som kommer upp i rabatter och gräsmattor. Hallon, rönnsumak, druvfläder och asp hör till den här gruppen liksom körsbär och plommon.

Positiva egenskaper

Ogräsen kan vara vackra om de får växa ifred på en plats där de inte gör skada. Vissa av dem kan till och med lämpa sig bra i konkurrens med kulturväxterna. Gulplister är en marktäckande växt som kan betraktas som ogräs men som också är lämplig att ha under buskar och träd. Veronika och brunört i en gräsmatta gör ingen skada och att acceptera att de finns där är ofta en fråga om tycke och smak. Blommande vilda växter kan ge nektar åt humlor, bin och andra nyttoinsekter innan kulturväxterna hunnit komma i blom. Näselfjärilen är ett trevligt värtecken i trädgården och dess larv är beroende av nässlor för att kunna utvecklas.

I villaområden och i städer är trädgårdarna viktiga reservat för fåglar, smådjur och vilda växter som kan vara värdefulla för att hålla ekosystemet i balans. Ogräs i begränsad mängd bidrar till att göra trädgården atrisk och spännande.

Flitig rensning a och o

Fröogräs är något lättare att få bukt med än de övriga. All jord innehåller mer eller mindre ogräsfrön som vilar i väntan på rätta förhållanden för att gro. Genom att med jämna mellanrum luckra jorden med en handkultivator eller klohacka lurar man dessa frön att gro och river samtidigt upp små ogräsplanter som då dör. Det är viktigt att växterna aldrig får tillfälle att blomma och sätta frö. Är man tillräckligt ihärdig på våren och fram till midsommar brukar mängden fröogräs så småningom avta. Lägg gärna rensset i komposten, men helst inte plantor som hunnit bilda frö.

Rotogräsen är besvärligare att bli av med då de ofta har underjordiska delar som kan vara svåra att komma åt. Grundprincipen är dock densamma för alla växter som har denna överlevnadsstrategi. De gröna bladen bygger med hjälp av solenergi upp näringsämnen som gör tillväxten möjlig.

En del av näringsämnena lagras i roten och/eller i underjordiska stamdelar. Växten bygger på så vis upp en reserv, dels inför vintern men också för att överleva om de gröna delarna skulle skadas. Nya skott skjuter då upp ur rot eller stamdelarna. Näringsreserven är dock begränsad och

om de gröna bladen aldrig får en chans att utvecklas kommer roten så småningom att svälta ihjäl. Återigen är det viktigt att vara mer envis än ogräsen. Genom att hela tiden ta bort de gröna växtdelarna och genom att hacka sönder rötterna (fler små rot- eller stamdelar måste då använda energireserven för att skjuta nya skott) kan man utrota de flesta ogräsen. Rotogräs kan också vara ett värdefullt grönmassetillskott i komposten, men låt plantorna (rötterna) ligga framme och torka ordentligt först.

När man anlägger en perennrabatt eller en gräsmatta bör jorden vara fri från fleråriga ogräs. Det kan åstadkommas genom att jorden täcks med svart plast, markduk eller tidningar under 1–2 säsonger. På så vis kvävs ogräset. Förankra marktäckningen väl med stenar, plankor eller dylikt.

Vedartade ogräs är kanske de svåraste att bli av med så länge man vill behålla de träd och buskar som skjuter rotskott. Det bästa sättet är att med en vass spade skära av rötterna och gräva upp rotskottet. Man får räkna med att nya rotskott kommer att växa upp och att man måste vara påpasslig med spaden innan de har vuxit sig stora. Växer rotskotten in i gräsmattan kan man klippa av dem med gräsklipparen, de försvinner inte men de hindras att växa sig stora. Om

man ska ta bort ett rotskottsbildande träd bör man efter fällning gräva upp stubben och de största sidorötterna. Ju mer man får bort desto större chans att man slipper rotskott efteråt.

Andra ogräsminskande metoder

Hemligheten bakom en nästan ogräsfri trädgård är att hela tiden vara steget före och arbeta förebyggande. En viktigt del i detta tänkande är en bra planering som att lägga upp en växtföljd där hackgrödor ingår. Det innebär att man inte odlar samma växtslag på samma plats år efter år utan låter grödorna byta plats. Potatis är en hackgröda där man bearbetar jorden ett flertal gånger när man kupar. Då stör man också ogräsen. På våren börjar man förarbeta trädgårdslanden med att kratta ut jorden och avlägsna alla rötter och småplantor. Fanns det mycket ogräs året innan kan det vara en god idé att upprepa detta ett par gånger med 5-6 dagars mellanrum innan man planterar eller sår. När fröna kommit upp kan man täcka jorden runt plantorna. Lättast är det att täcka med ett ganska tjockt lager gräsklipp,

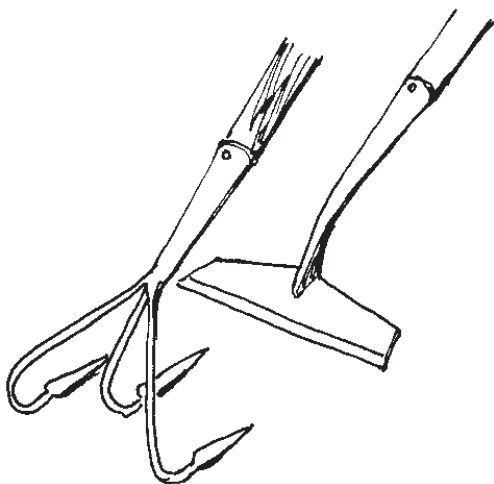
vilket också har den fördelen att det avger näringsämnen till grödan när det förmultnar. Runt buskar och träd kan man använda täckbark och i jordgubbslandet kan plast eller halm vara värt att pröva som täckmaterial. På grus- och stenytor kan en markduk under beläggningen hindra ogräs från att växa upp underifrån.

Handredskap

I den lilla trädgården är det mest praktiskt att rensa bort ogräsen med någon typ av handredskap. I många fall är det enklast att dra upp dem med handen, under förutsättning att jorden är lucker. För grönsakslandet är en klohacka lätt att använda. Den river upp ogräset och luckrar jorden, men ogräs med pålrot som maskrosor och tistlar måste avlägsnas med spade eller maskrosjärn. Ett skyffeljärn är bra när man vill rensa i grusgångar. Det är bara det översta jordlagret som bearbetas vilket medför att roto ogräsen kommer tillbaka och täta upprepningar av behandlingen är nödvändig. För att underlätta arbetet är det viktigt att man slipar redskapen och håller dem i trim.

Flamning och hetvatten

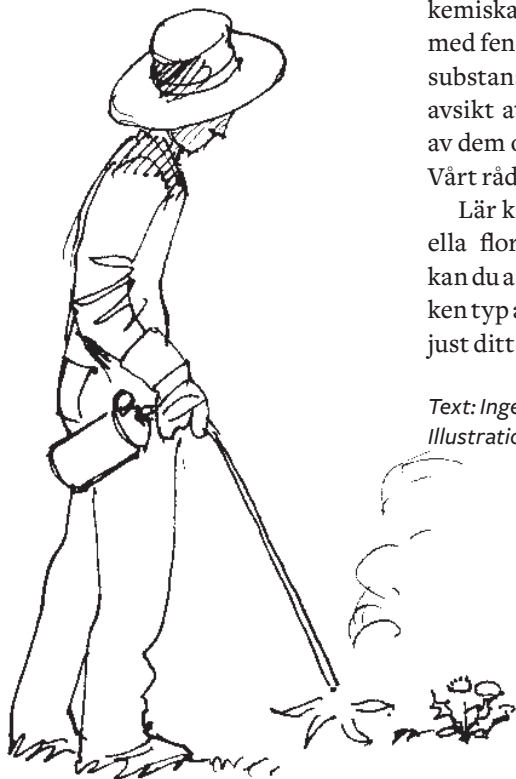
En relativt ny metod som man börjat använda inom parkförvaltningar och ekologisk grönsaksodling är s k termisk ogräsbekämpning med brännare (flamning). Det innebär att man med en öppen låga hettar upp ogräsen så att cellerna skadas och växten dör. Det finns två typer av brännare i handeln, den vanligaste har gasol som "drivmedel" och finns i olika storlekar från handtill traktorburna. Den andra varianten har fotogen som bränsle och finns bara som handburen. Det krävs en del övning för att få ett bra resultat med ogräsflamning, men det är ett bra alternativ om man har stora

ytor. Senaste nytt är ogräsbekämpning med het vattenånga där vatten förångas i ett eldrivet aggregat.

Kemisk bekämpning

De kemiska ogräsmedlens vara eller icke vara inom fritidsodlingen har diskuterats, bland annat på grund av hälsoskäl och risken för förorening av vatten. Oberoende av vilka regler som kommer att gälla är det

viktigt att vi alla försöker minska på miljöbelastningen genom att i möjligaste mån undvika kemisk ogräsbekämpning. Av de kemiska ogräsmedlen är några skattnära medel, varav flera med ättiksyra som verksam substans. Om du behöver ta till kemisk bekämpning, använd dessa i första hand. De har god effekt mot fröogräs, och upprepade behandlingar kan hjälpa även mot rotoogräs. En del av dem får endast användas på hårdgjorda ytor – läs på förpackningen. Bland de kemiska ogräsmedlen finns också sådana med fenoxisyror eller glyfosat som verksam substans. Kemikalieinspektionen har för avsikt att kraftigt begränsa användningen av dem och endast tillåta punktbehandling. Vårt råd är att undvika dem helt.

Lär känna dina fiender: Tex i Den virtuella floran <http://linnaeus.nrm.se/flora> kan du artbestämma samt se och läsa om vilken typ av rotsystem och spridningsstrategi just ditt ogräs har!

*Text: Ingela Jagne, Solveig Sidblad, Eva Wirén
Illustration: Han Veltman*

Nytorpsvägen 34, Box 2966, 187 29 Täby, tel 08-792 13 15, www.tradgard.org